

Erittäin paikallinen paikallis-historia

Stig Dreijer: *Det åländska folkets historia III: Frihetstiden och den gustavianska tiden 1721–1808, Mariehamn 2006. 464 s.*

■ Ålands kulturstiftelse julkaisee Ahvenanmaan historiasta kuusiosaisen sarjan *Det*

åländska folkets historia. Sarjan ensimmäisen osan kirjoitti Mats Dreijer – kansallismielinen amatööri, joka lanseerasi teorian, jonka mukaan Ruotsin keskiaikainen keskus Birka olisi sijainnut Ahvenanmaalla. Tämä historiografinen tausta selittää sarjan nimen: Ahvenanmaan kansan historia. Nyt Stig Dreijer on kirjoittanut kolmannen osan, joka käsittelee 1700-lukua. Stig Dreijer on ammattihistorioitsija, entinen maakunta-antikvaari, ja hän kirjoittaa aikakaudesta, josta löytyy runsaasti lähdeaineistoa. Kirja on siis asiallinen katsaus maakunnan historiaan.

Kirjan lähtökohdat ja kysymyksenasettelut ovat nykyäikaisia. Elinkeinojen ja kommunikaation lisäksi Dreijer käsittelee monipuolisesti muun muassa kirkkoa, aineellista kulttuuria ja hallintoa. Lisäksi hän yrittää tehdä jonkinlaisen elinkaarianalyysin väestön syntyvyydestä, lapsuudesta, nuorten maailmasta, häistä, vanhuudesta ja kuolemasta.

Ahvenanmaan sijainti Tukholman ja Turun välissä on maantieteellinen asema, josta maakunta on yleensä hyötynyt. Tukholmaan vietiin kalaa ja polttopuita, ja saaret olivat strategisesti merkittäviä joko pääkaupungin suojana tai uhkana riippuen siitä, hallitsivatko niitä venäläisten – kuten vuosina 1714–21 ja 1743 – vai ruotsalaisten joukot. Vanha postitie kulki läpi saariston, useimmat hallituksen käskyt ja kirjeet sekä useat nyky-Suomen ja nyky-Ruotsin väliset yksityiset yhteydet kulkivat Ahvenanmaan kautta. 1700-luvulla saaret olivat kuningaskunnan keskustassa, tai aina-

kin kovin lähellä sitä, ja eriasetuiset yhteydet sekä itään että länteen olivat hyviä. Tämän johdosta maakunta oli keskuhallinnolle tärkeä, tiet ja väylät pidettiin kunnossa ja hallinto oli tehokasta. Tämä koski esimerkiksi tuomioistuimia, jotka jakoivat oikeutta, ja verojenkeruuta, joka rasitti talonpoikia.

Elinkeinoelämä oli luonnollisesti maatalousvarainen, mutta hyvät kulkuyhteydet edistivät kauppaa. Tukholmassa tarvittiin suunnattomia määriä elintarvikkeita ja polttopuita, joita pystyttiin meritse kuljettamaan suhteellisen edullisesti. Suolattua silakkaa, sumpuissa elävää kalaa sekä kaikenlaisia muita elintarvikkeita vietiin pääkaupunkiin. Tukholmassa tutut kauppiat ostivat hyödykkeet ja myönsivät luottoa talonpojille, ja jotkut ahvenanmaalaisten talonpoikien nuoremmat pojatkin ryhtyivät Tukholmassa kauppiaksi. Ahvenanmaalaisten toimitukset olivat tärkeitä tukholmalaisille, ja jotta hinnat pysyisivät hallinnassa, oli tukholmalaisien etujen mukaista, että ahvenanmaalaiset toisivat elintarvikkeet ja polttopuut suoraan kaupunkiin. Ilmeisesti tämän vuoksi kauppakollegio vastusti sitkeästi Ahvenanmaan markkinoita vuosina 1726–62. Tämän jälkeen hallitus myönsi kauppakollegion vastustuksesta huolimatta luvan maakunnan omille markkinoille.

Elinkeinoista kalastus ja lintujen metsästyksessä saavat kirjassa suhteellisen suuren osuuden. Saaristossa kerättiin ravintoa siinä missä voitiin, ja merilintu tarjosivat tälle oivan mahdollisuuden. Metsästyksen lisäksi kerättiin munia ja untu-

vaa. Varsinkin lintujen hyödyntäminen oli jotain erikoista, josta 1700-luvulla kirjoitettiin erilaisia tutkimuksia ja säädettiin lakeja, kun vienti Tukholmaan uhkasi aikalaisten mukaan lintukantoja. Esimerkiksi Jacob Gummerus kirjoitti teoksen ”Om siöfågeln wård och ans” Turussa 1769, ja laissa 1762 säädeltiin munien keruuta. Käsittääkseni tämän sinänsä kiinnostavan painetun lähdeaineiston johdosta linnut ovat saaneet enemmän tilaa esityksessä kuin varsinainen maatalous, joka kuitenkin oli elämän perusta myös näillä saarilla.

Ahvenanmaan kirkko muodosti oman rovastikuntansa, jossa oli kahdeksan seurakuntaa ja niissä kappeliseurakuntia. Isonvihan aikana kirkot ja pappilat – kuten muutkin saarten rakennukset – oli tuhattu. Näitä rakennettiin ja kunnostettiin hitaasti ja säästään, myrskyt repivät tornien kattoja ja esimerkiksi Saltvikin kirkko saatiin kuntoon vasta vuonna 1749. Silloin rakennettu katto koristaa edelleen keskiaikaista kirkkoa. Myös tässä luvussa voi ihmetellä jäsentelyä: kirkkojen, pappiloiden ja koulurakennusten rakentamiset ja korjaukset saavat suuren osan tilasta kun taas lukutaitoa tai koulukäyntiä käsitellään suppeammin. Rivien välistä voidaan kuitenkin lukea, miten papit paneutuivat paikallisyhteiskunnan eri ongelmiin. Kirjoituskykyisinä ja lukeneina he pystyivät toimimaan välittäjinä hallinnon ja talonpoikien välillä.

Talous oli suunnattu länteen, mutta hallinto tuli idästä. Ahvenanmaa kuului 1700-luvulla Turun ja Porin lääniin ja

muodosti oman kihlakuntansa. Vuosisadan lopussa maakunnassa asui yli kymmentuhatta ihmistä – seutu oli siis suhteellisen tiheästi asuttua. Kaikki maakunnan asiat hoidettiin Turun maaherran kautta, ja paikallista hallintoa Ahvenanmaalla johti kruununvouti ja yhdeksän nimismiestä. Tämän lisäksi hallintoon kuului esimerkiksi erilaisia voutteja ja luotseja, jotka hoitivat siltoja, lauttoja ja meriväyliä.

Kirja on kauniisti kuvitettu ja antaa sinänsä hyvän kuvan elämästä Ahvenanmaalla 1700-luvulla. Kirjan suurin ongelma on kuitenkin kontekstin puute ja aineiston suhde kysymyksenasetteluun. Kaikki ilmiöt, joita Dreijer tarkkailee saarilla, ovat muodossa tai toisessa havaittavissa myös muissa valtakunnan osissa. Kun tätä ei oteta huomioon, on vaikeaa ymmärtää, mikä on yleistä ja mikä on juuri Ahvenanmaalle erityistä. Usein yksittäiset esimerkit ja kertomukset – jotka sinänsä ovat kiinnostavia – korvaavat synteetin tai johtopäätökset. Vuosisadan kehityksestä saadaan usein aika hatara kuva.

Lopuksi voidaan todeta, että riippumatta kirjan ongelmista se on yli 400-sivuinen tietopaketti 1700-luvun elämästä Ahvenanmaalla. Kirja on ensisijaisesti suunnattu ahvenanmaalaisille, mutta varsinkin luvut kirkosta ja aineellisesta kulttuurista ovat kansatieteellisesti kiinnostavia. Muutenkin teos voi olla mielenkiintoinen kaikille, jotka ovat kiinnostuneita Tukholman ja Turun seutujen historiasta.

Joachim Mickwitz